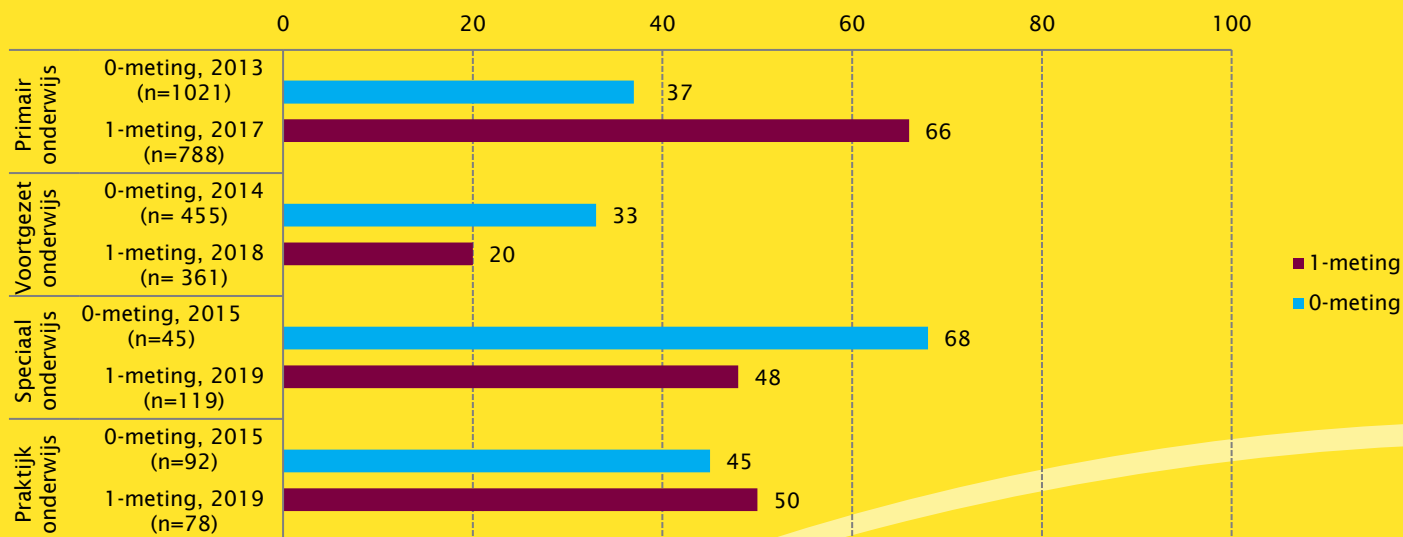


Inzet meetinstrumenten voor motorische vaardigheden en leerlingvolgsystemen

Factsheet 2020/15

Maxine de Jonge, Amika Singh & Jo Lucassen

Figuur 1 Gebruik van een leerlingvolgsysteem in het bewegingsonderwijs, naar type onderwijs, 0- en 1-meting (in percentages)



Bron: Mulier Instituut, peiling bewegingsonderwijs 2013, 2014, 2015, 2017, 2018, 2019.

Inleiding

Een meetinstrument voor motorische vaardigheden brengt de ontwikkeling van kinderen op een gestructureerde manier in kaart. Onder meetinstrumenten voor motorische vaardigheden verstaan we zowel leerlingvolgsystemen als motorische testen. Een leerlingvolgsysteem (LVS) volgt de ontwikkeling van een kind over een langere periode, terwijl een motorische test de motorische vaardigheid van kinderen op een 'meetmoment' vaststelt. In Nederland worden verschillende meetinstrumenten door scholen en gemeenten gebruikt.

Een meetinstrument voor motorische vaardigheid kan worden ingezet om:

- Motorische vaardigheden en vorderingen op leerling-, klas- en schoolniveau bij te houden.
- Kinderen met motorische achterstanden te diagnosticeren.
- Input voor de lesinhoud voor het bewegingsonderwijs te leveren.
- De effecten van beweegprogramma's te evalueren.

Het Mulier Instituut monitort jaarlijks diverse aspecten van het bewegingsonderwijs, waaronder het gebruik van een LVS in het bewegingsonderwijs. Elk jaar vindt een peiling plaats in een van de verschillende onderwijsvormen (figuur

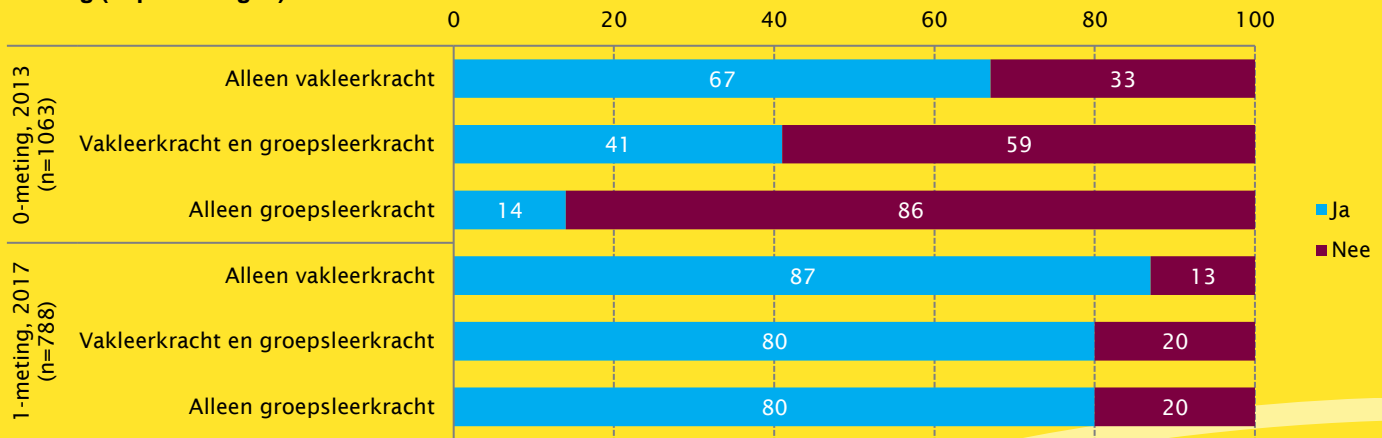
4). Zo werden in 2013 en 2017 peilingen uitgezet in het primair onderwijs, in 2014 en 2018 peilingen uitgezet in het voortgezet onderwijs en in 2015 en 2019 peilingen uitgezet in het speciaal en praktijk gericht onderwijs. Om naast data over bewegingsonderwijs ook meer te weten te komen over het gebruik van meetinstrumenten in de gemeenten, heeft het Mulier Instituut in het najaar van 2019 een vragenlijst onder het panel van de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) uitgezet. 173 gemeenten hebben de vragenlijst ingevuld. De belangrijkste resultaten van de monitor bewegingsonderwijs en van het VSG-panel presenteren we hieronder.

Primair onderwijs

In 2013 en 2017 zijn schooldirecteuren in het primair onderwijs bevroegd over het gebruik van een LVS in het bewegingsonderwijs. Het aandeel basisscholen dat een LVS in het bewegingsonderwijs gebruikt, is sterk toegenomen – van 37 procent in 2013 naar 65 procent in 2017 (figuur 1). Uit de resultaten van de 1-meting van 2017 (n=788) blijkt dat een algemeen LVS, zoals ParnasSys, het meest gebruikt wordt (28%).

Op basisscholen waar een vakleerkracht de lessen bewegingsonderwijs verzorgt, wordt in 2013 vaker met een LVS gewerkt dan op scholen waar alleen groepsleerkrachten de les bewegingsonderwijs verzorgen (figuur 2). In 2017 is dit verschil nagenoeg verdwenen.

Figuur 2 Gebruik van een leerlingvolgsysteem in het bewegingsonderwijs in het primair onderwijs, naar type leerkracht, 0- en 1-meting (in percentages)



Bron: Mulier Instituut, peiling bewegingsonderwijs 2013, 2017.

Voortgezet onderwijs (vmbo/havo/vwo)

In 2014 en 2018 zijn sectieleiders lichamelijke opvoeding bevraagd over het gebruik van een LVS in het bewegingsonderwijs. Het aandeel sectieleiders lichamelijke opvoeding dat aangeeft een LVS te gebruiken is tussen 2014 en 2018 afgenomen: van 33 procent naar 20 procent (figuur 1).

Speciaal en praktijkonderwijs

Kinderen van 4 tot 12 jaar die specialistische zorg en ondersteuning nodig hebben, gaan naar het speciaal onderwijs. Vanaf 12 jaar kunnen leerlingen van het speciaal naar het praktijkonderwijs doorstromen. In 2015 en 2019 zijn schooldirecteuren in het speciaal onderwijs en praktijkonderwijs ondervraagd over het gebruik van een LVS in het bewegingsonderwijs. Het aandeel scholen in het speciaal onderwijs dat een LVS gebruikt neemt af. Scholen voor kinderen met een motorische beperking, verstandelijke beperking, en/of met langdurige ziekte (65%) en scholen voor dove of slechthorende kinderen en kinderen met een taal- spraakontwikkelingsstoornis (49%) gebruiken een LVS vaker dan scholen voor kinderen met psychische stoornissen en gedragsproblemen (18%).

In het praktijkonderwijs is het gebruik van een LVS tussen 2015 en 2019 ongeveer gelijk gebleven (figuur 1).

Gemeenten

47 procent van de gemeenten uit de VSG-panel (n=173) geeft aan meetinstrumenten voor het meten van motorische vaardigheden te gebruiken. Bij 59 procent van

deze gemeenten worden de metingen (soms) in opdracht van de gemeente uitgevoerd en bij een derde van deze gemeenten wordt het gebruik van meetinstrumenten gestimuleerd. Meetinstrumenten voor motorische vaardigheden worden vooral in de leeftijdsgroep 4 t/m 12 jaar gebruikt (91%). Gemeenten gebruiken de MQ scan het vaakst (54%).

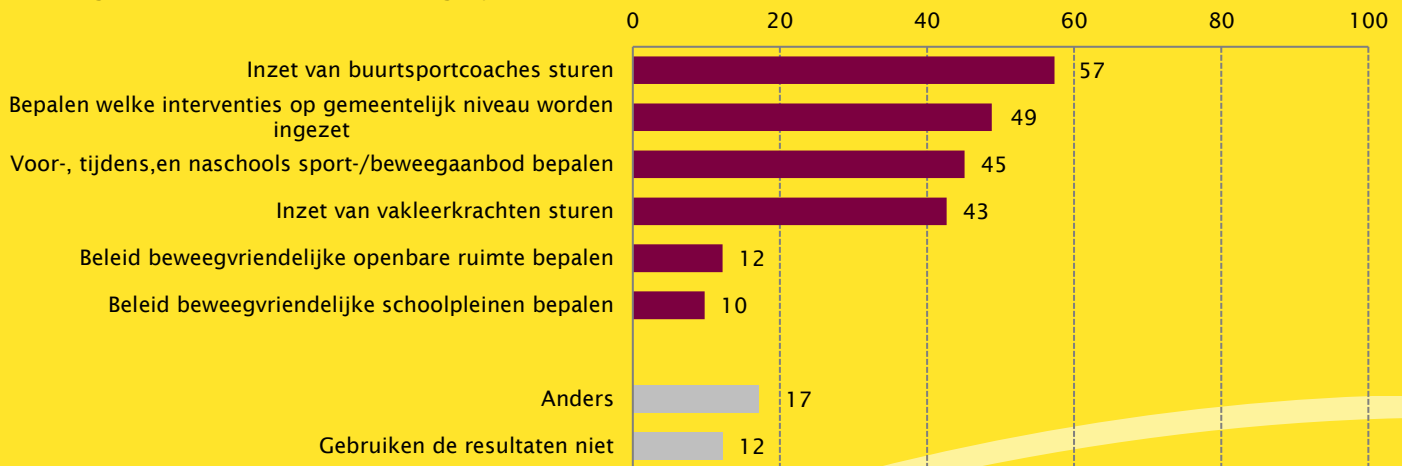
De resultaten van de metingen worden vooral door de afdeling sport gebruikt (89%). De afdelingen gezondheid en onderwijs gebruiken de resultaten in mindere mate (respectievelijk 41% en 37%). De uitkomsten van de metingen van motorische vaardigheden worden voor verschillende (beleids)doelen gebruikt. Een klein deel van de gemeenten gebruikt de uitkomsten niet (figuur 3).

De meetinstrumenten voor motorische vaardigheden die door de gemeente worden ingezet, worden vooral op de basisschool ingezet en door een buurtsportcoach/combinatiefunctionaris (76%) of een vakleerkracht (38%) gebruikt. De uitkomsten worden verwerkt door een externe partij (38%) of door de scholen zelf (32%).

Belemmeringen voor gebruik meetinstrumenten scholen en gemeenten

Van den Driessen Mareeuw et al. (2012) hebben in een onderzoek onder 107 leerkrachten uit het primair onderwijs gevraagd naar de belangrijkste redenen om geen LVS te gebruiken. De leerkrachten gaven aan dat het invullen van de gegevens te veel tijd kost en ze niet bekend zijn met een goed LVS.

Figuur 3 Gemeentelijk gebruik van uitkomsten meetinstrumenten voor motorische vaardigheden, peiling VSG-panel 2019 (in percentages, meerdere antwoorden mogelijk, n=82)



Bron: VSG-Panel, oktober 2019. Bewerking: Mulier Instituut.

De meest voorkomende redenen van gemeenten om het gebruik van meetinstrumenten voor motorische vaardigheden niet te stimuleren, zijn: (1) dat ze het niet als hun verantwoordelijkheid zien (23%) en (2) dat ze onvoldoende middelen hebben om de resultaten te interpreteren (18%). Bij een deel van de gemeenten (15%) is het gebruik van meetinstrumenten voor motorische vaardigheden nog in ontwikkeling.

Conclusie

Leerlingvolgsystemen voor het bewegingsonderwijs worden vooral in het primair onderwijs gebruikt. Dit is logisch aangezien motorische ontwikkeling voor een belangrijk deel op een jongere leeftijd plaatsvindt (Gerber et al., 2010). Bovendien is het beter om motorische achterstanden en stoornissen op een jonge leeftijd te identificeren. Dit zorgt voor tijdige en adequate behandelingen, wat ook de kans op een verbeterde motorische ontwikkeling verhoogt (De Kroon et al., 2019). Een LVS wordt iets vaker gebruikt op scholen waar een vakleerkracht het bewegingsonderwijs verzorgt als op scholen waar een groepsleerkracht het bewegingsonderwijs verzorgt. Opvallend is dat alleen in het primair onderwijs het gebruik van een LVS in de afgelopen jaren is toegenomen.

Het gebruik van een LVS is vergeleken met het regulier primair onderwijs, relatief laag in het speciaal onderwijs. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de bestaande

leerlingvolgsystemen niet voldoen aan de behoeftes van leerkrachten die werkzaam zijn in het speciaal onderwijs.

De helft van de gemeenten gebruikt in 2019 meetinstrumenten voor motorische vaardigheid. Vooral onder kinderen van 4 t/m 12 jaar. De uitkomsten worden door diverse afdelingen en om verschillende redenen gebruikt.

Een van de maatregelen van het deelakkoord van het Sportakkoord 'Van jongs af vaardig in bewegen', is om ondersteuning te bieden aan de scholen en gemeenten die meetinstrumenten toe willen passen. De peilingen bewegingsonderwijs en het onderzoek onder de leden van het VSG-panel laten zien dat bij het gebruik van leerlingvolgsystemen nog veel winst te behalen is. Om gemeenten en scholen goed te kunnen ondersteunen, is het belangrijk om de doelen en eigenschappen van de bestaande meetinstrumenten voor motorische vaardigheden in kaart te brengen. Zo kunnen scholen en gemeenten een meetinstrument gebruiken dat aan hun behoeftes voldoet (De Jonge et al., in voorbereiding).

Onderzoeksverantwoording

De definities van motorische vaardigheden verschillen per meetinstrument. Sommige meetinstrumenten zijn afgestemd op de leerlijnen van het basisdocument voor het bewegingsonderwijs (Mooij et al., 2011) en meten de voortgang binnen deze leerlijnen, bijvoorbeeld mikken. Een deel van de meetinstrumenten meet andere

Figuur 4 Schema dataverzameling monitor bewegingsonderwijs



beweegvaardigheden zoals coördinatie, sommige meten ook fitheid van de leerling.

De partners van het deelakkoord van het sportakkoord, 'Van jongs af vaardig in bewegen' hebben zich als doel gesteld om de motorische vaardigheid van kinderen te verbeteren (ministerie VWS, 2018). Één van de afspraken is om gemeenten en scholen te ondersteunen bij het maken van de keuze voor een meetinstrument voor het meten van motorische vaardigheden. In het deelakkoord is afgesproken om scholen waar bewegen is opgenomen in het LVS en gemeenten die motorische testen toepassen te monitoren.

Referenties

- Driessen Mareeuw, F. van den, Harting, L.J., Knaap, E.T.W. van der & Stubbe, J.H. (2012). *Inventarisatie leerlingvolgsystemen bewegingsonderwijs*. Leiden: TNO Preventie en Gezondheid.
- Jonge, M. de, Singh, A. & Lucassen, J. (verwacht 2020). *Meten van motorische vaardigheden bij 4- tot 12-jarigen*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Gerber, R.J., Wilks, T. & Erdie- Lalena, C. (2010). Developmental milestones: motor development. *Pediatric Review*, 31(7), 267-276.
- Kroon, M.L.A. de, Best, J. de, Wierike, S. te & Lanting, C. (2019). *JGZ richtlijn motorische ontwikkeling*. Utrecht: Nederlands Centrum Jeugdgezondheid.

Lucassen, J., Cevaal, A., Scholten, V. & Werff, H. van der. (2015). *Bewegingsonderwijs in het speciaal onderwijs*. Utrecht: Mulier Instituut.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2018). *Nationaal Sportakkoord*. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Mooij, C., Berkel, M. van, Consten, A., Danes, H., Geleijnse, J., Graft, M. van der & Tjalsma, W. (2011). *Basisdocument Bewegingsonderwijs voor het Basisonderwijs* (6e gewijzigde druk). Zeist: Jan Luiting Fonds.

Reijgersberg, N., Lucassen, J., Beth, J. & Werff, H. van der. (2014). *Nulmeting lichamelijke opvoeding in het voortgezet onderwijs*. Utrecht: Mulier Instituut.

Reijgerberg, N., Werff, H. van der & Lucassen, J. (2013). *Nulmeting Bewegingsonderwijs*. Utrecht: Mulier Instituut.

Slot-Heijs, J. & Lucassen, J. (2018). *Lichamelijke opvoeding en sport in het voortgezet onderwijs*. Utrecht: Mulier Instituut.

Slot-Heijs, J. & Lucassen, J. (2019). *Bewegingsonderwijs en sport in het speciaal onderwijs*. Utrecht: Mulier Instituut.

Slot-Heijs, J., Lucassen, J. & Reijgersberg, N. (2017). *Bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs 2017: 1-meting*. Utrecht: Mulier Instituut.